

Budapest XIV. ker., Stefánia (Vorosilov) út, Petőfi-kollégium, történészhallgatók a könyvtárban, 1949.

Fortepan /Kovács Márton Ernő

/// *Katona Klára*

=== **Iránytű ifjú történészeknek** =

**Bevezetés a történettudományba és
a történelemkutatás módszereibe.**

Szerkesztette: Kerepeszki Róbert és Schrek Katalin

Budapest, Kronosz Könyvkiadó, 2023, 368 oldal

A Debreceni Egyetem „Bevezetés a történettudományba, a történelemkutatás módszereibe és a közgyűjtemények használatába” címmel 2021-ben indította projektjét, melynek szélesebb körben hozzáférhető eredményeként megjelent az ismertetőnk tárgyát képező, hasonló című kötet. E körülményből is következtethetünk arra, hogy a kiadvány elsősorban a felsőoktatásban használható tankönyvként értelmezhető. Főként történészhallgatók számára készült kézikönyv, ami megismerteti az olvasót a történészszakmához kapcsolódó munkamódszerekkel, fogalmakkal, szabályokkal. Amint azt a kötet borítóján elhelyezett ábra (a háttérrel szolgáltató, jórészt sötétben maradó térképen elhelyezett arany-ezüst iránytű) is sugallja: egy útmutató, melynek segítségével eligazodhatunk a tör-

téneti források rengetegében vagy egy tudományos írás megalkotásának útvesztőjében, miközben világossá válnak az olyan fogalmak, mint a „kontrafaktuális történetírás”, a „módusz” vagy az „absztrakt” műfaja.

A könyv mellett a szerzők létrehoztak egy, ez ideig kizárólag a Debreceni Egyetem belső hálózatán hozzáférhető elektronikus tananyagot, amely nem a kötet online hozzáférhető változata, hanem különböző feladatsorokkal azt kiegészíteni

hivatott segédlet (l. Nagy Délia és Szilasi Gréta ismertetőjét¹). Tekintve, hogy a recenzius – vélhetően a kötet több, sőt reményeink szerint egyre népesebb számú olvasójához hasonlóan – nem tudott tapasztalatokat szerezni erről a tananyagról, jelen írással kizárólag a papíralapon publikált kiadványt kívánja ismertetni.

A 365 oldalas kötetnek nemcsak a terjedelme, hanem szerzőgárdájának létszáma is impozáns. Tíz, a történettudomány különböző területein jártas szakember vállalta, hogy négy fejezetben, azokon belül a törzsszöveget tekintve összesen 42 alfejezetben taglalja „a történész mesterségét”, egyszersmind megkísérelje enyhíteni azt a nyomást, ami a történelem alapszakos hallgatókban vélhetően a szakdolgozat elkészítésének kényszere okoz. A szerzők zöme egyetemi oktató, publikációs listáik alapján találunk közöttük a 19–20. századi Kelet-Európával (Fedeles-Czeferner Dóra, Kerepeszki Róbert, Szendrei Ákos) foglalkozót éppúgy, mint ókorászt (Kapi Péter, Takács Levente) vagy eszmetörténészt (Schrek Katalin). Rajtuk kívül közgyűjteményekben (levéltár, múzeum) dolgozó történészekhez (Bodovics Éva, Novák Ádám) köthetők egyes alfejezetek. A már tapasztalt, de még a fiatalabb történészgenerációhoz tartozó szerzők mellett két doktorandusz (Kázmér László, Sipos Nikoletta) is jegyez 2-2 alfejezetet. Nem tűnik túlságosan a valóságtól elrugaszkodottnak az a feltételezés, hogy oktatói és munkatapasztalataik is hozzájárulhattak ahhoz, hogy szükségét érezzék egy sokoldalúan felhasználható módszertani tematikájú kötet megírásának, azonban nem ezt, hanem annak időszerűségét jelölték meg kiindulási alapként a szerkesztők.

A könyv előszavában – melyben a mű által elérni kívánt célt, valamint nagyobb egységeinek témáit is rögzítették – példákkal bizonyítják, hogy hasonló tárgyú munkák magyar szerzőktől csekély számban és kizárólag több évtizeddel a jelen kötet kiadása előtt készültek (lásd Kávássy Sándor 1963-ban megjelent felsőoktatási jegyzete², Lederer Emma 1950-es, 60-as években kiadott vonatkozó jegyzetei,³ Szabó István 1951-es kiadású tankönyve⁴ vagy a *Bevezetés a társadalomtörténetbe* címet viselő, 2003-ban publikált többszerzős kötet⁵). Bár az Előszóban nem tettek említést a külföldi szerzők által magyar nyelven is kiadott módszertani munkákról, azokat – egyes idegen nyelven megjelent kiadványokkal együtt – a vonatkozó irodalomjegyzékben felsorolták.

Amint arra már utaltam, a kötet nem kizárólag a történeti kutatások módszertanának ismertetésére szorítkozik. Noha a cím azt sugallja, és maguk a szerkesztők is rámutattak arra, hogy a témával kapcsolatos ismeretanyagnak csupán a töredékét tették közzé ezzel a kiadvánnyal, a teljességre törekvés is tetten érhető.

1 = = Nagy–Szilasi, 2024.

2 = = Kávássy, 1963.

3 = = Lederer, 1950; 1958; 1962.

4 = = Szabó, 1951.

5 = = Bódy – Ö. Kovács (szerk.), 2003.

A könyvvel a szerzők a történelmi munka minden mozzanatához, a kutatómunkától az adott írásmű létrejöttéig igyekeztek a gyakorlatban felhasználható ismereteket nyújtani. Az alkotók jelentős hangsúlyt helyeztek a szakdolgozat készítésének mikéntjére is, ez utóbbi téma boncolgatásához könyv alakban használható segítséget a módszertani műveknél is kevesebb publikáció nyújt. A két témakör együttes tárgyalására pedig, a magyar nyelven megjelent írásokat tekintve, mind ez idáig nem volt példa.

Túl a formai megjelenítés természetesnek vehető egységességén, a könyv szerkesztésének módja, valamint az egyöntetűen szakszerű, ám közérthető nyelvezet és egyenletes stílus miatt az olvasóban nem merül fel sem az a benyomás, hogy egy kötetben megjelenített két különböző munkával, sem az, hogy több, egymással csak laza kapcsolatban álló írások halmazával ismerkedik éppen.

Ugyanakkor a könyv szerkezeti egységei kialakításának logikussága, következetessége miatt attól sem kell tartani, hogy egy nehezen átlátható szövegfolyamban kénytelen tájékozódni az érdeklődő. Egyszerűen fogalmazva: a kötet könnyen használható. Ezt a megállapítást indokolja egyrészt a legkisebb szerkezeti egységek (alfejezetek) viszonylagos rövidsége (egy alfejezet átlagosan 7-8 oldal, és egy esetben sem haladja meg a 22 oldalnyi terjedelmet), ezeken belül az ábrák, illusztrációk használata, az egyes fogalmak, illetve a mondanivaló kulcsszavainak kiemelése, valamint a más alfejezetekre történő utalás a szövegen belül figyelemfelkeltő, de az olvasást nem zavaró módon.

Az olvasást nem töri meg a lábjegyzetek alkalmazása sem, lévén jegyzetekkel egyáltalán nem látták el a művet. Ennek a szerkesztési módszernek következménye egyrészt az olvashatóság, másrészt az, hogy az idézetek, illetve a hivatkozások visszakereshetősége nehézkes, kizárólag a könyv irodalomjegyzéke segítségével nem lehetséges. Példával alátámasztva e megállapítást: a „3.10. Audiovizuális források” című alfejezetben szót ejtettek többek között a médiaforrások lehetséges kategorizálásáról, a hitelesség kérdéséről, az elemzésüknel figyelembe veendő szempontok, mint a kontextus vagy az előállító intézmény és a lehetséges hatások vizsgálatáról. Emellett módszertani javaslatokat fogalmaztak meg az audiovizuális források kritikai elemzéséhez, megvilágítva a narratív, a szemiotikai (jeltani), az ideológiai és a recepciótörténeti elemzések közötti különbséget. Az alfejezetet egy, a filmhíradók elemzéséhez felhasználható „javaslatcsomaggal” zárták, benne a legfontosabb hazai és európai filmhíradók (brit, olasz, francia) internetes adatbázisának linkjével, valamint ezen források elemzésénél (is) alkalmazható szempontokkal. Ezt a kisebb szerkezeti egységet magába foglaló fejezet végén található irodalomjegyzékben az alfejezet tartalmával kapcsolatban számos (nem hivatkozott) írásmű szerepel, de ezek között nem találjuk annak az idézetnek („*bizonyos médiumok bizonyos üzenetei bizonyos időkből bizonyos hatást gyakorolnak a közönség bizonyos részére*”) a forrását, melyről a törzsszövegből annyi tudható, hogy Carroll J. Glynn

és Irkwon Jeong 2003-as publikációjából⁶ származik. Ehhez hasonlóan hiányzik a forrásmegjelölés a példaként szereplő történeti munkák (Plutarkhosz: *Párbuzamos életrajzok*, Lorenzo Valla: *Constantinus hamis adományleveléről*) vagy a szerzők egy-egy sommázó megállapítását mintegy megerősítő idézetek (lásd fent) esetében.

A kötet műfaját tekintve azonban elfogadható ez a szerkesztési koncepció, mivel e kézikönyv célja a gyakorlatban felhasználható ismeretek átadása, így a jegyzetek hiánya nem róható fel. Felmerülhet az is, hogy a hivatkozások elhelyezése a kezelhetőség rovására ment volna.

A könnyű értelmezhetőséget és az eligazodást segíti az is, hogy a fontosabb fogalmak példákkal kiegészített magyarázatát szövegdobozokban, pontosabban a törzsszövegtől némiképp elkülönülő, ikonokkal illusztrált bekezdésekben helyezték el, mely ikonok a kiemelés kategorizálását (pl. összefoglalás, definíció, javaslat, idézet vagy fontos információ) hivatottak megjeleníteni. A szövegdobozokkal való kiemeléseknek egyrészt figyelemfelkeltő funkciója van, emellett esztétikai szempontból is méltánylandó megoldás, mert jobban tagolhatóvá teszi a törzsszöveget, illetve magát az adott alfejezetet. Hasonlóan fontos, hogy a szövegdobozos bekezdéseket alkalmazva a különböző szempontokból lényegesnek tekintett elemeket oly módon lehet megjeleníteni, hogy azok nem folynak össze és válnak egyszerűen az adott szerkezeti egység zanzásított változatává. A szakkönyvekben a kiemelések ezen típusát általában nem használják, gyakorta egy összegzést helyeznek el az egyes fejezetek végén. A szövegdobozokhoz külön a kategóriák szerint csoportosított és ikonokkal megjelölt jegyzéket készítettek. Ennek segítségével az érdeklődésre éppen számot tartó téma vagy alfejezet gyorsan megtalálható és önállóan is használható.

A négy nagyobb szerkezeti egység (fejezet) felépítése egymáshoz hasonló: a tartalomjegyzék, valamint változó számú alfejezet után külön szerkezeti egységet képeznek az ellenőrző kérdések, valamint a felhasznált és ajánlott irodalom jegyzéke. Az előbbi egy pontokba szedett, a fejezet tartalmától függően változó számú kérdésekből álló lista, melynek szerepe, hogy az olvasókat, még inkább a történészhallgatókat segítsék a kötet tananyagai elemeinek elsajátításában. A kérdések nem eldöntendőek, megválaszolásuk inkább esszéjellegű összefoglalókat igényelnek, így az egyes kérdéssorok lefedik a hozzájuk kapcsolódó fejezetek teljes tartalmát.

Az irodalomjegyzékekben – az utolsó fejezet kivételével – a publikációk felsorolása után rövid válogatást is közreadtak a hasznosnak ítélt, általában valamely (magyar vagy külföldi) közgyűjteményi adatbázisra mutató linkekből.

6 = = Feltehetően a Public Opinion and the Media címmel megjelent cikkre utaltak (lásd https://www.researchgate.net/publication/292726965_Public_Opinion_and_the_Media – utolsó letöltés: 2025. március 21.).

A „Történelem és történettudomány” címet viselő első (számozását tekintve második) fejezetben a szerzők a történelem, a történettudomány fogalmi meghatározása mellett az utóbbi alapműfajainak ismertetésére, valamint közgyűjteményi háttérnek, ezen belül a könyvtárak, levéltárak, múzeumok általános feladatainak felvázolására is sort kerítettek. Ugyanebben a fejezetben kapott helyet egy kitekintés azokról a jelenségekről, melyekkel a történettudomány művelői napjainkban szembesülnek: a digitalizációról, a mesterséges intelligencia alkalmazásáról vagy éppen a globalizáció indukálta tematikai változásokról.

A „Forrásismeret” című fejezetben a forráskritika alapjaival, valamint egyes forrástípusokkal ismertetik meg az olvasót. Mintegy bevezetesként a források csoportosításának különféle lehetőségeiről esik szó, a fókuszban az írott forrásokkal és némiképp mellékesen az egyéb (tárgyi, szellemi, vegyes) forrástípusok alapvető jellemzőivel. Ezt követően külön alfejezet tárgyalja a forrásértékkel és a forráskritikával kapcsolatos általános kérdéseket. Itt a két fogalmat szorosan összekötik: a forrásérték megállapítását is forráskritikának nevezik, ami levéltáros szemmel talán kissé szokatlan, de kutatói megközelítéssel nézve érthető, hiszen az utóbbi esetben az a kérdéses, hogy az adott forrás a választott témához hogyan illeszkedik, nem pedig az, hogy egy iratanyag hordoz-e olyan minőségű vagy mennyiségű információt, ami miatt megőrzésre érdemes.

Az alfejezet erénye, hogy ráirányítja a figyelmet arra, hogy milyen kérdéseket célszerű feltennie a kutatónak egy-egy forrás vizsgálatakor, különös tekintettel az írott forrásokra. „Egy forrás nem forrás!” – tartotta a sokat hangoztatott közhely, óva intve a történészhallgatókat, nehogy egyetlen dokumentumból messzemenő következtetéseket vonjanak le, bármilyen lelkesítő is legyen az általa sugallt elképzelés. Ez a mondat nem szerepel ugyan e fejezetben, de az ezzel közvetített figyelmeztetés igen: az alfejezetben rámutatnak a forrásokban szereplő adatok valóságtartamának mindenkorai kérdésességére és az egyéb forrásokkal való összevetés szükségességére is. Kiemelték az elfogultság veszélyét, hangsúlyozva, hogy ez mind a forrás szerzőjének, mind pedig magának a kutatónak a sajátja lehet; figyelmeztetve ez utóbbit az abból eredeztethető tévutak lehetséges irányaira is. Fontosságának megfelelően nem kizárólag az ezzel a címmel ellátott alfejezet, hanem lényegét tekintve a nagyobb fejezet egésze is a forráskritika témaköréhez tartozik, noha kizárólag a címetek tekintve a különböző forrástípusokról szól.

A forrásoknak a könyvben alkalmazott felosztása szokatlannak tűnhet, mivel szakít a hagyományos, a történelem egyes segédtudományaihoz (pl. oklevéltan, címertan, pecséttan, ikonográfia) köthető kategorizálással. Az itt szereplő csoportok, melyek tárgyalásának egy-egy alfejezetet szenteltek: sajtóforrások, egodokumentumok, statisztikai források, levéltári források, oral history interjúk, vizuális források, térképek, audiovizuális források, feliratok, tárgyi források. Figyelembe véve a történész hallgatók előtt leggyakrabban álló feladatokat (szemináriumi, valamint szakdolgozat készítése) és a forrástípusokhoz való hozzáférést illető

lehetőségeket, az alkalmazott felosztás elfogadható, ha a cím alapján nem is minden esetben érthető (lásd alább).

Az alfejezetek majd mindegyikét egyetlen szándék hatja át: felkészíteni az olvasót az éppen tárgyalt forrástípus minél hatékonyabb elemzésére, de anélkül, hogy túlságosan elmerülne egy-egy részletkérdésben. Éppen ezért nem kapunk történeti áttekintést az adott forrástípusról vagy az arra épülő önálló tudományról, eltérően a történeti segédtudományokat tárgyaló szakkönyvektől. Összevetve ilyen munkákkal,⁷ megállapítható, hogy pusztán e kézikönyv segítségével nem szerezhettünk mélyebb ismeretet, de alkalmunk nyílik gyorsan áttekinteni a forrástípusra vonatkozó alapvető tudnivalókat (beleértve a kapcsolódó online adatbázisokat is) melyek birtokában már nagy biztonsággal megíthetjük annak a kutatásunkhoz való felhasználhatóságát. (Például a feliratok terén nem nyerhetünk ugyan betekintést a korai gótikus minusculákkal kapcsolatos problémakörbe, vagy nem tudhatjuk meg, hogyan nézett ki egy ligatúra, de megismerkedhetünk a feliratok közzétételének alapszabályaival, az elemzéseknél használt fontosabb idegen szakszavakkal és azokkal az internetes oldalakkal, online feliratkatalógusokkal, melyek közlik az újonnan fellelt vagy már korábban publikált forrásanyagot.)

A továbbiakban nem kívánjuk részletezni külön-külön az egyes alfejezetek tartalmát, de ezek közül néhánynak esetleg nem várt sajátosságát szeretnénk kiemelni. Ilyen lehet például, hogy a statisztikai források alfejezetben a 15–19. századi adóösszeírások és választói névjegyzékek mellé e típusba sorolták az anyakönyveket is. Ennek indoka, hogy a szerzők nem kizárólag a statisztikai adatokat tartalmazó forrásanyagot tekintették e kategóriába tartozónak, hanem a statisztikák készítésére felhasználható forrásokat is. Említésre méltó továbbá, hogy külön hangsúlyt helyeztek a kinyert adatok, adatsorok megjelenítésének lehetséges módozataira is.

A „levéltári források” alfejezet címéből esetleg azt a téves következtetést lehet levonni – az egyes levéltárakban ugyanis akár a fent felsorolt forrástípusok mindegyike hozzáférhető –, hogy külön forráscsoport jelöltek így a szerzők, azonban ebben a magyarországi levéltári rendszer felépítéséről és a levéltári anyagok kutatásának általános szabályairól szerezhet információkat az érdeklődő. E vonatkozásban megkérdőjelezhető, hogy mennyiben volt célszerű kitérni az inkább a levéltári munkával kapcsolatos tevékenységek (pl. az iratanyag előkészítésére vagy tárolására vonatkozó információk) részletezésére, annak fényében, hogy a pontos hivatkozás alapját képező jelzet fontossága nem kap ilyen mértékű hangsúlyt.

Az oral history interjúkról szóló alfejezet tartalma a fiatal kutatók számára több okból egyszersmind több szempontból is felhasználható. Nem csupán a műfaj kialakulásáról és a kritikával vizsgálandó elemekről kapunk információkat, hanem az interjúkészítés menetéről, a feltevésekre érdemes kérdéstípusokról is. Tehát az alfejezet nem kizárólag e forrástípus elemzésére, hanem annak előállítására vo-

7 = = Lásd Bertényi, 2006.

natkozó tanácsokkal is igyekszik ellátni olvasóját. Szövegdobozai egyikében a magyarországi gyűjtemények mellett három angol nyelvű (amerikai és egy brit), részben magyar vonatkozású archívum is helyet kapott.

A legrövidebb, mindössze 30 oldalból álló fejezet „A történelem kutatása” című. Ebben a szerzők gyakorlati segítséget nyújtanak a kezdő történészeknek a megfelelő kutatási téma megtalálásához; továbbá praktikus tanácsokkal látják el őket a kutatói munka, illetve az adatgyűjtés minél eredményesebb tételéhez. Kitértek a kutatási terv elkészítésének szempontjaira, a cédulázás műveletére, a levéltári kutatások előkészítésének módjára, valamint a szakirodalmi és közgyűjteményi információk kereséséhez használható legfontosabb elektronikus adatbázisokra. Mindezek mellett sort kerítettek az adatmentés jelenleg alkalmazható módjainak ismertetésére is. E fejezettel igyekeztek orientálni a kezdő kutatót, hogy azok elkerülhessék az ideálisnak nem tekinthető kutatási témák (az általános vagy elvont, esetleg a már alaposan feltárt vagy éppen a kutató számára érdektelen kérdéskörök) választásából adódó nehézségeket.

Példákat találhatunk arra, hogyan lehet specifikálni egy túlságosan tágan behatárolt témakört, és arra is, hogy egy konkrét téma esetében milyen kérdéseket célszerű feltenni, hogy érdemben tudjuk vizsgálni azt. Külön szövegdobozban szerepelnek a jó kutatási terv lényegesebb tartalmi elemei. Nézetünk szerint egy reálisnak tekinthető kutatási terv összeállítása a kutatandó témával, annak forrásanyagával kapcsolatban nem kevés előzetes ismeretet és tapasztalatot igényel, melyek hiányában a terveket roppant gyorsasággal felülírhatja jószerével bármi, amivel a kutató a munkája elején szembesül. Ezért még az első szakdolgozat előtt álló történészek számára megkérdőjelezhető lehet ennek a szakasznak a hasznossága, azonban méltánylandó a szerzők figyelmeztetése, miszerint a pályázatok kapcsán általában előírás a kutatási terv megléte. Szintén jól alkalmazható ismereteket tartalmaz a források összegyűjtésének mikéntjeit taglaló rész. Itt a jegyzetek („cédulák”) készítésével, a hólabda-módszerrel (a kutatás tárgykörébe tartozó szakirodalom tudományos apparátusának feldolgozása) és a szerzőkövetés (egy, a témával foglalkozó szerző műveinek összegyűjtése) módszerével ismerkedhet az olvasó, és szerezhethet ötleteket az esetenként végeláthatatlannak tűnő anyaggyűjtés folyamásának valamelyes mederben tartásához.

Az utolsó fejezet „A tudományos írás” címet kapta. Ebben az írásra való felkészülésről, az alkotói folyamat során jelentkező nehézségekről is szó esik. Ez sajnos nem jelentheti azt, hogy a fejezet elolvasása után a jövőbeli szerzők megszabadulnak mindezekről, de a közösség érzése hozhat némi megnyugvást számukra. Az olvasó a megfelelő címadáshoz, az átkötő elemek használatához is kaphat támpontokat, hasonlóan az általában elvárt információk (pl. historiográfiai és módszertani szakaszok), a különböző jegyzetelési, bibliográfiai adatokkal kapcsolatos követelmények teljesítéséhez.

A kötetet az ábrákhoz és a szövegdobozokhoz készített jegyzék, a név- és tárgymutató, továbbá a szerzők felsorolása zárja, ez utóbbi lista elemeit képezi státusuk és az őket foglalkoztató intézmény megnevezése is.

Bár az alkotók elsősorban felsőoktatási tankönyvnek szánták e munkájukat, annak felépítése és pontos, közérthető nyelvezete, továbbá olvasmányos stílusa miatt bátran ajánlható a történelmet kedvelő, a történészek tevékenysége iránt érdeklődő olvasók számára is.

Mindazokat viszont, akik szereztek már jártasságot a történettudományi kutatás és írás területén, új ismeretekkel feltehetően nem vagy csak kismértékben gazdagítja. Az ő számukra helyenként túlírtnak hathat, illetve megkérdőjelezhető egynéhány adat szerepeltetésének indokoltsága (pl. a levéltári fondőcsoportok listája vagy az ETO-rendszer felépítése). Ezzel kapcsolatban helyenként – különösen az informatikai vonatkozású alfejezeteknél – felmerülhet a kérdés, hogy már az internet világában „benszüllöttnek” számító hallgatók részére valóban szükséges-e az információk ilyen mélységű részletezése, de a publikációt tekinthetjük úgy is, mint egy határozott választ erre a felvetésre. (A recenzensek véleménye e tekintetben valamelyest eltér egymástól. Míg a fent említett szerzőpáros a „mai generáció” informatikai tudására, ebből fakadóan egyes, különösen az elektronikus adatbázisok tárgyú alfejezetnek a kelleténél nagyobb, technikai szempontú részletezettségére mutatott rá,⁸ addig Herka Dominik éppen ezen alfejezet hasznosságát hangsúlyozta, igaz, ő inkább az alfejezeten belül az elektronikus adatbázisok tételes bemutatását tekintette erénynek.⁹)

Nem kívánjuk vitatni a szerzőknek azt a véleményét, ami e mű kiadásának időszerűségére vonatkozik. Sajnálatos módon viszont a könyvet akkortájt írták és adták ki, amikor az – immár több nyelven, köztük magyarul is tréningezett – OpenAI chatbotja az internetes felhasználók számára hozzáférhetővé vált. Így bár említést tettek a generatív mesterséges intelligenciák kívánatos használatának lehetőségeiről az alkotó folyamatban, de a vonatkozó szakasz – különösen a „hagyományos” információs bázisok elemzéséhez viszonyítva – meglehetősen szűkös. Reméljük, hogy a mű későbbi kiadásaiban súlyozottabban megjelennek az ezzel kapcsolatos tapasztalatok.

Bizonyára számolni lehet olyan vélemények felbukkanásával, amelyek megkérdőjelezzik a történeti kutatásról, írásról szóló kiadványok időszerűségét a jelenlegi, az MI által egyre jobban meghatározott közegben. Az ismertett kötetben ugyan a szerzők nem érezték szükségét, hogy diskurzust folytassanak e tárgyról, álláspontjukra azonban következtethetünk: a történészeknek munkájukhoz továbbra is szert kell tenniük a források alapos ismeretére, arra a képességre és ismeretanyagra, hogy azokat helyesen tudják értelmezni, a szigorúan következetes gon-

8 = = Nagy–Szilasi, 2024.

9 = = Herka, 2024.

dolgozásra, emellett kifejezőkészségre, melynek segítségével az általuk konstruált és rekonstruált múltat érthetővé tudják tenni közönségük számára. E könyvvel igyekeztek megadni mindehhez az alapokat. Bízunk abban, hogy sikerrel.

=== Hivatkozott irodalom ===

Bertényi, 2006

Bertényi Iván (szerk.): *A történelem segédtudományai*. Osiris Kiadó, Budapest.

Bódy – Ö. Kovács (szerk.), 2003

Bevezetés a társadalomtörténetbe. Szerkesztette: Bódy Zsombor – Ö. Kovács József. Osiris Kiadó, Budapest.

Kávássy, 1963

Kávássy Sándor: *A történelem segédtudományai, forrásai és a történelemtudomány módszere*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lederer, 1950

Lederer Emma: *Bevezetés a történelem forrásaiba: 1. éveknek*. VKN, Budapest.

Lederer, 1958

Lederer Emma: *Bevezetés a történelemtudományba*. ELTE, Budapest.

Lederer, 1962

Lederer Emma: *A történettudomány tárgya, módszere, a segéd- és rokontudományok elemei*. Tankönyvkiadó, Budapest

Szabó, 1951

Szabó István: *Bevezetés a történelem forrásaiba*. VKM, Debrecen.

=== Internetes hivatkozások ===

Herka, 2024

Herka Dominik: Útmutató a történettudományhoz. <https://ojs.lib.unideb.hu/szemle/article/view/14497/12429> (utolsó letöltés: 2025. március 21.).

Nagy–Szilasi, 2024

Nagy Gréta – Szilasi Gréta: Ariadné fonala a múlt labirintusában. <https://ujkor.hu/content/ariadne-fonala-a-mult-labirintusaban-bevezetes-a-tortenettudomanyba-es-a-tortenelemkutatas-modszereibe> (utolsó letöltés: 2025. március 20.).

Kuny Domokos Múzeum a várban. A Szőnyben talált, a Brigetio római-kori település ásatásán előkerült, 2. századból származó freskó-töredék összeállítása. Tata, 1964.

Fortepan / Bojár Sándor

Kulcsszavak

=====

recenzió, történeti emlékezet, tudomány

= **Compass for Young Historians** =

/// A BOOKREVIEW ON

***Bevezetés a történettudományba és
a történelemkutatás módszereibe***

**[Introduction to the science of history and research
methodology]**

Edited by Róbert Kerepeszki and Katalin Schrek

Kronosz Könyvkiadó Kft., Budapest, 2023. 365 p.

In this book, ten professionals of different fields of historical research reveal the working methods of historians. All of the authors are researchers, and most of them are also university lecturers. With this background, the authors are aware of students' needs and deficiencies in connection with scientific research, so they created a textbook for budding historians and university students. This book is a guide that leads the readers along the entire process of creating a scientific paper, especially a thesis, and a useful collection of practical advice too. The book explains the main activities in an archive, a library or a museum, the types of sources (including maps, ancient inscriptions and oral history interviews), the genres of historiography, and the various methods of research and writing. The general rules and requirements of a scientific publication are clarified too. However, the appearance of AI and the consequences of its use is discussed only briefly.
